



אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודו של מכללת מורשת יעקב ואורות ישראל

שם הקורס: עיונים בספר ירמיהו

שנת לימודים: תשע"ח, מחזור שני

שם המרצה: הרב ד"ר יוחנן קאפח

אופי הקורס: שיעור – הרצאה

היקף שעות: 1 ש"ש

מטרות

1. הכרת הרקע ההיסטורי שעל בסיסו נאמרו הנבואות.
2. הכרת מבנה הספר ואופן כתיבתו.
3. לימוד מעמיק של הנבואות המרכזיות של הספר שהן חלק מתוכנית הלימודים לבגרות (פרקים: א, ז, כו-כח, לב, לו, לז).
4. הבחנה בין הנבואות עד השנה הרביעית ליהויקים לנבואות שנאמרו לאחר מכן.
5. מות גדליה בן אחיקם והתקופה שלאחר החורבן.

ראשי פרקים:

1. מבוא: רקע לתקופת ספר ירמיהו; מגמות הספר, מטרותיו ומבנהו.
 - א. אליצור, יהודה, 'תפיסת ההיסטוריה במקרא', בתוך: אליצור, יואל, ופריש, עמוס (עורכים), ישראל והמקרא: מחקרים גיאוגרפיים היסטוריים והגותיים, רמת גן תש"ס, עמ' 253-260.
 - ב. בולה, מנחם, מבוא לספר ירמיהו, דעת מקרא – ירמיהו, עמ' 11-20.
 - ג. מרגליות, אליעזר, 'מגילות ספר של נבואות ירמיהו', בית מקרא י, תשכ"ה, עמ' 78-77.
 - ד. מיכאל אביעזר, "הרקע ההיסטורי לנבואתו של ירמיהו", בתוך: נבואתו של ירמיהו, פתח-תקוה תשס"ה, עמ' 17-21.
2. נבואת ההקדשה והמראות הראשונים של ירמיהו

- א. אוריאל סימון, "הקדשת הנער שמואל: המשרת בקודש שהיה לנביא", בתוך: קריאה ספרותית במקרא: סיפורי נביאים, רמת-גן תשנ"ז, עמ' 57-64.
- ב. מיכאל אביעזר, "חזון ההקדשה של ירמיהו לנביא", בתוך: נבואתו של ירמיהו, פתח-תקוה תשס"ה, עמ' 22-27.
- ג. שאול זלבסקי, "נביא לגוים נתתיך (ירמיהו א,ה)", אצל: בן ציון לוריא (עורך), ספר חמ"י גבריהו, ירושלים תש"ן, עמ' 185-210.
3. התעוררות יאשיהו ונבואת צפניה כרקע וקומת בסיס לנבואת ירמיהו (חלק א).
- א. מלמט, אברהם, 'דברי ירמיהו לפי המקרא והמקורות החיצוניים', עיונים בספר ירמיהו – דברי חוג העיון בתנ"ך בבית הנשיא ב, עמ' 16-19.
- ב. אליצור, יהודה, 'למהות הרגמים במערב ירושלים', בתוך: אליצור, יואל, ופריש, עמוס (עורכים), ישראל והמקרא: מחקרים גיאוגרפיים היסטוריים והגותיים, רמת גן תש"ס, עמ' 164-171; אליצור, יהודה, 'נחום הנביא, תקופתו ושליחותו', שם, עמ' 241-246.
- ג. הראובני, נגה, אור חדש על ספר ירמיהו, ירושלים תשכ"ח, עמ' 7-11.
4. ההזדמנות של תקופת יאשיהו והפוטנציאל שלה; ההתניות שנגזרות מהנבואה ביחס להצלחת המהלך
- א. הראובני, נגה, אור חדש על ספר ירמיהו, ירושלים תשכ"ח, עמ' 92-113.
5. מבנה פרקים ה'-י' והמשמעות להבנת פרק ז'; ההשוואה בין פרק ז' לבין פרק כ"ו; התובנות העולות ביחס לתקופת יהויקים; סוגית הציווי על הקרבנות לעומת השמיעה בקול ה', הקשר שלה למהפכת יאשיהו, והתובנות ביחס לתקופת יהויקים.
- א. ליבוביץ, נחמה, 'על טעמי הקרבנות (ב)', עיונים חדשים בספר ויקרא, ירושלים תשמ"ג, עמ' 19-25.
6. המשלים הנבואיים בפרקים ה'-כ': השימוש במשלים במסגרת הנבואה; המשלים (האזור והנבל, בית היוצר ובקבוק החרס) כמסגרת לפרקים ה'-כ' וכמפתח להבנת התהליכיות ביחידה זו ולמהפך של שנת 4 ליהויקים.
- א. רמב"ם, מורה נבוכים, ב', מו; אברבנאל, פירוש לנביאים, הושע א, עמ' יט-כ.
7. נביאי השקר:
- א. בנימין, אופנהיימר, "מלחמתו של ירמיהו בנביאי השקר", אצל: אברהם בירם ואחרים (עורכים), ספר ניגור, ירושלים תשי"ט, עמ' 96-111.
- ב. גרשון ברין, הנביא במאבקיו, תל-אביב תשמ"ג, עמ' 83-104.
- ג. עמוס חכם, "המאבק בין נביאי אמת לנביאי שקר", אצל: בן-ציון לוריא (עורך), עיונים בספר ירמיהו (חוג העיון בתנ"ך בבית נשיא המדינה), ירושלים תשל"א, ח"ב, עמ' 209-228.
8. מציאת ספר התורה:
- א. יהושע מאיר גרינץ, "הסיפור על ה'רפורמה' של יאשיהו וספר דברים", בית מקרא, יא/ד (תשכ"ו), עמ' 3-16.
9. רצח גדליהו ותוצאותיו (מ-מד)

- א. יאיר הופמן, "על דרכו של המספר בפרשת גדליהו ותוצאותיה (ירמיהו מ, א – מג, ז)", עיוני מקרא ופרשנות, ה, בר אילן תש"ס, עמ' 103–125.
- ב. עודד ליפשיץ, "יהודה תחת שלטון בבל", בתוך: ירושלים בין חורבן להתחדשות, ירושלים תשס"ד, עמ' 123–139.
- ג. אברהם כץ, "צום גדליה – צום השביעי", שמעתין, 125 (תשנ"ו), עמ' 44–53.

חובות הקורס:

1. נוכחות בשיעורים והשתתפות פעילה.
2. קריאת מאמרי חובה.
3. מבחן בסוף הסמסטר – 100% של הציון.

דרכים התקשרות עם המרצה: ykapah@orot.ac.il

ביבליוגרפיה

ספרים

1. Textbook : בנימין לאו, ירמיהו – גורלו של חוזה, תל-אביב תש"ע.
2. מהדורות מפורשות:
 - א. יאיר הופמן (עורך), ירמיה (מקרא לישראל), ב כרכים ירושלים תשס"א.
 - ב. יאיר הופמן (עורך), ספר ירמיה (עולם התנ"ך), תל-אביב 1994.
 - ג. מנחם בולה (עורך), ירמיהו (דעת מקרא), ירושלים תשמ"ד.
3. מקראות גדולות:
 - א. מנחם כהן (מהדיר), מקראות גדולות הכתר (תקליטור), רמת-גן תשנ"ט, תשס"ו.²
 - א. נ"ך מקראות גדולות אורים גדולים, ירמיהו, ירושלים תשנ"ב.
4. פרשנות מסורתית:
 - א. יוסף אבן כספי, אדני כסף: פירושים על נביאים ראשונים ואחרונים (מהדורת י' הלוי לאסט): ירמיה, יחזקאל, תרי-עשר, לונדון תרע"ב.
 - ב. דון יצחק אברבנאל, פירוש על נביאים אחרונים (הוצ' תורה ודעת), תל אביב תש"ך.
 - ג. מלבי"ם, אוצר הפירושים, ד (נביאים אחרונים), תל-אביב תשי"ז.
 - ד. שמואל דוד לוצאטו (שד"ל), פירוש על ירמיה, יחזקאל, משלי ואיוב, למברג 1876.
5. קבצי מחקרים:
 - א. בן-ציון לוריא (עורך), עיונים בספר ירמיהו (חוג העיון בתנ"ך בבית נשיא המדינה), ג כרכים ירושלים תשל"א.
 - ב. גרשון ברין, הנביא במאבקיו: עיון בארבעה סיפורים ביוגרפיים בנבואה, תל-אביב תשמ"ב.

- ג. מיכאל אביעזר, נבואתו של ירמיהו (סדרת האוניברסיטה המשודרת), תל-אביב תשס"ה.
- ד. יצחק אבישור (עורך), עיונים בספר יחזקאל (חוג העיון בתנ"ך בבית נשיא המדינה), ירושלים תשמ"ב.
- ד. הראובני, נגה, אור חדש על ספר ירמיהו, ירושלים תשכ"ח, עמ' 53-61.
- ה. אברהם מלמט, "שנותיה האחרונות של ממלכת יהודה", בתוך: ההיסטוריה של עם ישראל: ימי המלוכה – היסטוריה מדינית, ירושלים תשמ"ב, עמ' 140-151; 248-251.
- ו. שאול זלבסקי, "למשמעות הכותרת לספר ירמיהו (ירמיהו א, א-ג)", בית מקרא, כ/א (תשל"ה), עמ' 26-62.
- ז. שאול זלבסקי, "למשמעותה של הנוסחה 'אשר היה דבר ה' אל ירמיהו'", בית מקרא, כב/א (תשל"ז), עמ' 64-77.
- ח. משה וינפלד, "ירמיהו: אישיותו ותורתו", אצל: בן-ציון לוריא (עורך), עיונים בספר ירמיהו (חוג העיון בתנ"ך בבית נשיא המדינה), ירושלים תשל"א, ח"א, עמ' 48-56.
- ט. מיכאל אביעזר, "לשאלת זיהויו של הגוי מצפון בנבואות ירמיהו", בית מקרא, מו/ד (תשס"ב), עמ' 322-334.
- י. Norbert Lohfink, "The cult reform of Josiah of Judah : 2 Kings 22-23 as a source for the history of Israelite religion", in: Patrick D. JR. & others (eds.), *Ancient Israelite Religion*, Philadelphia 1987, pp. 459-475.
- יא. דלית רום-שילוני, "גולים ונשארים – אסטרטגיות של בדלנות פנימית בראשית המאה השישית לפנה"ס", אצל: משה בר אשר ואחרים (עורכים), ש"י לשרה יפת, ירושלים תשס"ח, עמ' 119-138.
- יב. טובה גנזל, "למשמעות המשך קיומו של צום השביעי בימי שיבת ציון", שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום, כ (תש"ע), עמ' 51-69.
- יג. חננאל מאק, "מקל שקד אני רואה", בית מקרא, לט (תשנ"ד), עמ' 269-275.